

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Martina Kříže, soudce Mgr. Bc. Jana Schneeweise a soudkyně Mgr. Věry Jachurové v právní věci

žalobkyně: **D. S.**
bytem X
zastoupená advokátem JUDr. Bc. Martinem Fejfárkem
se sídlem Josefa Lady 1, Most

proti

žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**
se sídlem Palackého náměstí 4, Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 3. 9. 2024, č. j. MZDR 37032/2023-2/PRO

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 3. 9. 2024, č. j. MZDR 37032/2023-2/PRO se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 14 363 Kč k rukám právního zástupce žalobkyně advokáta JUDr. Bc. Martina Fejfárka do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

- I. Vymezení věci a průběh řízení před správním orgánem*

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

1. Žalobkyně se žalobou domáhala zrušení rozhodnutí ministra zdravotnictví (dále jen „ministr“) označeného v záhlaví tohoto rozsudku (dále jen „napadené rozhodnutí“), jímž byl zamítnut její rozklad proti rozhodnutí žalovaného ze dne 16. 11. 2023, č. j. MZDR 819/2022-32/PRO (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím byla zamítnuta žádost žalobkyně ze dne 3. 1. 2022 (dále jen „žádost“) o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávně provedenou sterilizaci podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 297/2021 Sb.“).
2. Soud ze správního spisu soud zjistil, že neobsahuje žádnou zdravotnickou dokumentaci vyjma žalobkyní předložených kopií některých dokumentů. Nemocnice, v níž žalobkyně sterilizaci podstoupila, žalovanému na žádost o předložení zdravotnické dokumentace v odpovědi ze dne 17. 1. 2022 sdělila, že *„předmětnou zdravotnickou dokumentaci nelze poskytnout z důvodu povodní v roce 1997, kdy byla ústřední spisovna zatopena a materiály v ní uložené zcela zničeny. Tato skutečnost je taktéž uvedena v protokolu z místního šetření Státního okresního archivu v Karvině“*.
3. V odůvodnění napadeného rozhodnutí ministr mimo jiné uvedl, že k provedení sterilizace žalobkyně došlo 18. 1. 1989 v OÚNZ Karviná, Nemocnici s poliklinikou v Bohumíně (dnes Bohumínská městská nemocnice, a.s.) (dále jen „nemocnice Bohumín“). Žalobkyně tvrdila, že byla „oblbnutá a apatická“ po injekci před zákrokem, když ji MUDr. J. informoval o tom, že při císařském řezu provádí sterilizaci s tím, že žalobkyně jistě již další dítě chtít nebude. To považovala za „rozkaz“ ze strany lékaře. Žalobkyně nedala ústní ani písemný souhlas se sterilizací (během těhotenství či přímo před porodem). Žalobkyně není Romka a v roce 2021 se obrátila na zástupkyni veřejného ochránce práv.
4. K žádosti žalobkyně připojila tři přílohy:
 - a. odpověď nemocnice Bohumín z 5. 8. 2021 na žádost žadatelky o poskytnutí zdravotnické dokumentace obsahující sdělení, že zdravotnická dokumentace byla v důsledku povodní v roce 1997 zničena;
 - b. rodný a úmrtní list R. V.; a
 - c. zprávy ošetřujícímu lékaři od nemocnice Bohumín (jedna zmínka o provedení sterilizace byla v části „propouštěcí zpráva“ ze dne 26. 1. 1989, kde bylo uvedeno „*Sterilisatio sec Madlener*“) (dále jen „Zpráva“).
5. Ministerstvo následně požádalo o poskytnutí zdravotnické dokumentace, na což obdrželo odpověď uvedenou v bodě 2 tohoto rozsudku. Poté žalobkyni přípisem z 2. 5. 2022 vyrozumělo o právu vyjádřit se k podkladům pro vydání rozhodnutí a o právu nahlédnout do spisové dokumentace. Žalobkyně těchto práv nevyužila. Následně bylo vydáno rozhodnutí žalovaného ze dne 23. 5. 2022, č.j. MZDR 819/2022-7/PRO, jímž byla žádost zamítnuta. Žalobkyně podala proti uvedenému rozhodnutí rozklad, který byl zamítnut rozhodnutím ministra ze dne 16. 8. 2022, č.j. MZDR 18645/2022-3/PRO (dále jen „původní rozhodnutí“). Důvodem zamítnutí žádosti žalobkyně byla zejména skutečnost, že zdravotnická dokumentace, kterou by mohlo být prokázáno tvrzení žalobkyně, že k její sterilizaci došlo bez jejího vědomí, byla během povodní v roce 1997 zničena.
6. Proti původnímu rozhodnutí podala žalobkyně žalobu k Městskému soudu v Praze, který rozsudkem ze dne 28. 2. 2023, č. j. 6 Ad 14/2022-27 původní rozhodnutí pro vady řízení zrušil a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení. Žalovanému uložil, aby *„v souladu se zásadou*

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

materiální pravdy zjistil stav věci bez důvodných pochybností, když své zjištění nemůže omezit na paušalizující zprávu ze zdravotnického zařízení, že z důvodu povodní byla kompletní zdravotnická dokumentace zničena. Správní řád umožňuje prokázat podstatné skutečnosti množstvím různých důkazních prostředků, přičemž za podklad mohou sloužit i jiná zjištění. Při takovém postupu je nutné vycházet ze smyslu právní normy, jíž je především odškodnění za postup státu v minulosti, proto nelze tíhu důkazního břemene bez dalšího pouze přenášet na žadatele, to vše navíc za situace, která nastala v tomto případě, kdy zdravotnická dokumentace nebyla k dispozici, a nemohla tak být ani k dispozici žadatelce (žalobkyni)“.

7. Žalovaný následně pokračoval v řízení a vyzval žalobkyni, aby doplnila další důkazní návrhy, přičemž zdůraznil, že může navrhnout jakýkoliv důkaz, který je schopen prokázat tvrzené rozhodné skutečnosti. Žalobkyně v návaznosti na uvedené navrhla svou účastnickou výpověď, své prohlášení, výpověď R. V. a jeho svědecké prohlášení. Žalovaný poté žalobkyni vyrozuměl o nařízení ústního jednání na 10. 7. 2023, na něž byl předvolán i R. V. Ústní jednání se nakonec po odročení uskutečnilo 16. 8. 2023, v jeho průběhu byla vyslechnuta jak žalobkyně, tak R. V. Ministr shrnul obsah jejich výpovědí a uvedl, že následně bylo žalobkyni zasláno poučení z 6. 9. 2023, v němž byla informována o možnosti seznámit se s podklady pro vydání rozhodnutí a o možnosti navrhnout další důkazy. V podání z 26. 9. 2023 žalobkyně shrnula stav řízení a zdůraznila, že z předložené části zdravotnické dokumentace (z propouštěcí zprávy) vyplývá, že jí byla provedena sterilizace dle Mandlenera.
8. Žalovaný následně prvostupňovým rozhodnutím žádost žalobkyně zamítl s tím, že sice podstoupila sterilizační zákrok, ale v řízení nebylo prokázáno, že se tak stalo v rozporu s právními předpisy. Proti prvostupňovému rozhodnutí podala žalobkyně rozklad, který byl zamítnut napadeným rozhodnutím. Ministr v jeho odůvodnění v reakci na rozkladové námitky žalobkyně konstatoval, že v řízení nastala situace non liquet, tedy nebylo zcela objasněno, zda byl zákrok proveden v rozporu s právními předpisy, a žalovaný tedy není s to rozhodnout na základě hmotněprávní normy. V řízení dle zákona č. 297/2021 Sb., platí zásada projednací, a tedy i v případě, kdy zdravotnická dokumentace neexistuje, má žadatelka možnost označit jiné důkazy. Z předložené propouštěcí zprávy plyne, že žalobkyně podstoupila sterilizační zákrok, nelze z ní však učinit závěr, že se tak stalo v rozporu s právními předpisy. Neunesení důkazního břemene mělo za následek zamítnutí žádosti. Žalovaný netvrdil, že by žalobkyně udělila svobodný a informovaný souhlas s provedením sterilizace, pouze uzavřel, že protiprávnost sterilizace nebyla bez důvodných pochybností prokázána.
9. Stran námitky, že žalobkyni nelze klást k tíži nepředložení informovaného souhlasu (resp. zdravotnické dokumentace, která již neexistuje – pozn. soudu), žalovaný uvedl, že došlo k zásahu vyšší moci, která zapříčinila znehodnocení zdravotnické dokumentace. S ohledem na rozložení důkazního břemene jde neprokázání tvrzení o protiprávnosti sterilizace k tíži žalobkyně. Nejde o medicínský spor, ale o rozhodování o veřejném subjektivním právu, kde není obracení důkazního břemene namístě. Žalobkyně mohla navrhnout další důkazy, protiprávnost sterilizace se jí však nepodařilo prokázat.
10. Ve vztahu k námitkám, že žalobkyně nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích výkonu ani o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, a dále že nezasedala sterilizační komise, ministr uvedl, že ačkoliv žalobkyně tvrdí, že provedení sterilizace nepředcházely všechny zákonné požadavky, musí tato svá tvrzení prokázat. V záznamu o

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

sterilizačním zákroku absentují zmínky o okolnostech, jež k němu vedly. Propouštěcí zpráva pouze prokazuje, že žalobkyně sterilizaci podstoupila. Ani tvrzení ohledně sterilizační komise nemohou představovat sterilizaci v rozporu s právem.

11. Ministr neshledal ani porušení procesních práv žalobkyně. Ta sice popsala, jak mělo k protiprávní sterilizaci dojít, avšak ze svědeckých výpovědí vyplynulo, že její tvrzení nejsou zcela přesná. Z řízení nevyplynulo, že by žalobkyně protiprávní sterilizaci řešila s jinými orgány. Žalobkyní vyličený skutkový stav neodpovídá obvyklému chodu věcí ve zdravotnickém zařízení, a to ani v osmdesátých letech (uspání pacientky a bez jediného slova odvezení na sál k provedení operace, když operátorem a lékařem v těhotenské poradně byl stejný lékař). Žalobkyně zpochybňovala i provedení císařského řezu, ač z doložených podkladů plyne, že měla v těhotenství vysoký krevní tlak a v roce 1988 podstoupila preventivní cerclage pro nepříznivou porodní anamnézu. Zdravotní stav žalobkyně nebyl bezvadný a císařský řez byl proveden pro vysoký tlak a gestózu (sterilizace tedy byla dle platné směrnice indikována).

II. Obsah žaloby

12. Žalobkyně v žalobě uvedla, že jí byla 18. 1. 1989 v nemocnici Bohumín v rámci ukončení porodu císařským řezem provedena sterilizace. Těsně před porodem jí byla podána injekce na uklidnění před císařským řezem, v důsledku čehož byla apatická. Následně za ní přišel MUDr. J., který ji sdělil, že jí je již X let a porodí své třetí dítě. Dodal, že v takové situaci se běžně provádí sterilizace a žalobkyně jistě vzhledem ke své situaci již nebude chtít počít dalšího potomka. Ač byla žalobkyně pod vlivem uklidňující injekce, je přesvědčená, že žádný souhlas k provedení sterilizace nedala. Je si současně jistá, že žádný dokument, kterým by vyjádřila souhlas se sterilizací, nikdy nepodepsala. Z propouštěcí zprávy přitom vyplývá, že žalobkyni byla sterilizace provedena.
13. Žalobkyně souhlas s provedením sterilizace svobodně, informovaně a předem neudělila; nevyplyvá to ani z důkazů, které přiložila k žádosti. Neexistuje žádný dokument, který by potvrdzoval, že žalobkyně s provedením sterilizace souhlasila a předložené důkazy nedokládají, že by byla o sterilizaci, jejích rizicích a důsledcích s ní spojených řádně poučena. Ze Zprávy plyne, že žalobkyni byla provedena *Sterilisatio sec Madlener*, není v ní však uvedeno, že by byla jakkoli o zákroku informována, nebo že by o něj požádala. Žalobkyně prokázala, že sterilizace byla provedena v rozporu s právem. V průběhu řízení se snažila označovat relevantní důkazy i přes skutečnost, že se ocitla v důkazní nouzi (a k prokázání protiprávnosti sterilizace jako důkazy označila protokoly o svém výsledku a výsledku jejího partnera a svědecká prohlášení její a jejího partnera). Napadené rozhodnutí je nepřezkoumatelné, jelikož se nevypořádává s argumentací žalobkyně a řádně neodůvodňuje postup v rámci dokazování. Žalovaný nerespektuje mimo jiné rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65, přičemž tvrzení žalobkyně o protiprávním provedení sterilizace jsou na první pohled hájitelná a podpořena indiciemi. Žalovaný kromě vyžádání zdravotnické dokumentace nepodnikl ze své iniciativy další kroky, které by přispěly ke zjištění věci ve smyslu § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“).

III. Vyjádření žalovaného a replika žalobkyně

14. Žalovaný soudu navrhl zamítnutí žaloby a odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, v němž podle něj byla argumentace žalobkyně řádně vypořádána.

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

15. V replice k vyjádření žalovaného žalobkyně nesouhlasila s tvrzením, že její argumentace byla v napadeném rozhodnutí dostatečně vypořádána. Opětovně odkázala na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65.

IV. Posouzení věci Městským soudem v Praze

16. Soud přezkoumal napadené rozhodnutí včetně řízení, které jeho vydání předcházelo, a to v rozsahu žalobních bodů, kterými je dle § 75 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), vázán. Vycházel přitom ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 s. ř. s.).
17. Při posouzení věci soud vyšel z následující právní úpravy:
18. Podle § 2 zákona č. 297/2021 Sb. oprávněnou osobou je fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 (dále jen „rozhodné období“) ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.
19. Podle § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. sterilizací v rozporu s právem se pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.
20. Podle § 3 odst. 2 zákona č. 297/2021 Sb. porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 se rozumí zejména působení na oprávněnou osobou v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabraňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.
21. Podle § 27 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (dále jen „zákon o péči o zdraví lidu“), sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.
22. Tyto podmínky byly stanoveny směrnicí, přičemž podle jejího § 3 seznam indikací, jež mohou být důvodem k provedení sterilizace podle § 2 písm. b) až f), je v příloze těchto směrnic; indikace k provedení sterilizace podle § 2 písm. g) jsou shodné s indikacemi k umělému přerušování těhotenství, pokud mají trvalou povahu.
23. Podle § 6 směrnice o sterilizaci z důvodů uvedených v § 2 písm. b) až g) může požádat písemně osoba, u níž má být sterilizace provedena, nebo s jejím souhlasem ošetřující lékař, předsedu sterilizační komise příslušné podle místa trvalého pobytu, popřípadě sídla pracoviště nebo školy, kterou navštěvuje. Žádost řádně odůvodní.
24. Podle čl. XIV. bodu 3. přílohy směrnice je indikace dána při více dětech, do 35. roku po čtyřech dětech, u žen po 35. roku věku po třech dětech.
25. Podle § 27c zákona o péči o zdraví lidu každý lékařský výkon, který není v bezprostředním zájmu osoby, na které má být proveden, lze provést pouze s předchozím písemným

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

souhlasem takové osoby. Před udělením souhlasu musí být osoba úplně informována o povaze výkonu a jeho rizicích.

26. Podle § 3 správního řádu nevyplyvá-li ze zákona něco jiného, postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2.
27. Po provedeném řízení dospěl soud k závěru, že žaloba je důvodná.
28. Před vlastním vypořádáním žalobních námitek považuje soud za potřebné připomenout účel a cíle, které aplikovaná právní úprava sleduje. Základní hlediska přijetí zákona č. 297/2021 Sb., zákonodárce popsal v důvodové zprávě k tomuto zákonu. V její obecné části předně vyzdvihl, že sterilizace je zákrok výrazně zasahující do tělesné integrity dané osoby a potažmo i do jejího soukromého a rodinného života, neboť výrazně ovlivňuje podmínky jeho realizace, tj. založení biologické rodiny. Tato práva jsou přitom jedněmi z centrálních lidských a osobnostních práv vůbec. Za provádění nezákonných sterilizací v minulosti, a tedy dříve způsobené zásahy do základních lidských práv, nese odpovědnost stát, který nepřijal dostatečnou právní úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací, která by zaručovala důsledné dodržování práv pacientů, a umožnil tak jejich porušování. V některých případech pak dokonce sám stát, resp. jeho sociální pracovníci při výkonu sociální práce poškozené osoby motivovaly k podstoupení sterilizace jako eugenického opatření „v zájmu populace“. Rovněž za takové jednání je odpovědný stát. Právě stát by proto měl zajistit efektivní prostředek nápravy. Teprve ochota státu oběti těchto činů odškodnit, projevená v podobě přijetí zákona č. 297/2021 Sb., může být chápána jako skutečné převzetí odpovědnosti za dřívější porušování lidských práv. Teprve tento odpovědný postoj může vést k nezbytnému vyrovnání se se skutečností, že v České republice k popsáním neoprávněným zásahům docházelo, a k jasnému vyjádření, že provádění protiprávních sterilizací představuje jednání, které současný stát považuje za nepřijatelné.
29. Soud se ztotožňuje se závěry, které vyslovil Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 15. 11. 2022 č. j. 14 Ad 9/2022-33. V něm soud rovněž posuzoval zamítnutí žádosti podané podle zákona č. 297/2021 Sb. Byť se nejednalo o zcela totožnou skutkovou situaci, kterou soud hodnotí nyní, jsou východiska popsána v odkazovaném rozsudku obecně aplikovatelná na řízení zahájená podle zákona č. 297/2021 Sb. Především soud považuje za důležité zdůraznit, že kodifikace nároku na odškodnění za nezákonně provedenou sterilizaci je důsledkem selhání státu, který v minulosti nebyl schopen ochránit ženy před situacemi, v nichž musely čelit nátlaku na svobodu svého rozhodování stran (ne)provedení sterilizace. Tento aspekt nároku na odškodnění by měly mít správní orgány na paměti a v každém projednávaném případě velmi důsledně dbát na dodržení zásady vstřícnosti a řádné poučení účastníků správního řízení. Městský soud v Praze ve zmíněném rozsudku k aplikaci zákona č. 297/2021 Sb., vyložil, že: „V předmětných řízeních to není žadatelka, která po státu pouze „něco“ požaduje, nýbrž je to především stát, který se aktivně snaží napravit své původní pochybení. Obzvláště v situacích, kdy žadatelka zjevně neovládá materii správního řízení či v podrobnostech nezná úpravu odškodnění za nezákonnou sterilizaci, musí žalovaný přistupovat k těmto osobám obezřetně a poskytovat jim též určitou asistenci při hájení jejich práv, neboť i přístup k poškozeným může ve svém důsledku zmírňovat křivdu, která na nich byla v minulosti učiněna. Nedůvodným formalismem by naopak mohl správní orgán oběti nezákonně provedených sterilizací dále psychicky zraňovat, čímž by byl naprosto popřen smysl přijetí zákona o odškodnění nezákonných sterilizací.“

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

30. Soud tento typ sporů setrvale posuzuje tak, že ministerstvo se nemůže zbavit povinnosti zjistit skutečný stav věci pouze tím, že právní posouzení podané žádosti uzavře s tím, že žadatelka neunesla důkazní břemeno. V tomto směru soud poukazuje např. na rozsudek ze dne 30. 1. 2023, č. j. 17 Ad 10/2022-30, kdy kasační stížnost ministra proti tomuto rozsudku byla zamítnuta rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 4. července 2024, čj. 9 As 61/2023-65. Soud nemá důvod se od této rozhodovací praxe odchylovat. Nejvyšší správní soud poskytl dostatečný návod k posuzování těchto žádostí, když v odůvodnění právě zmíněného rozsudku konstatoval, že:

„Za prvé, správní orgán posoudí žádost o peněžitou částku s ohledem na náležitosti uvedené v § 6 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb., tedy zda obsahuje vylíčení rozhodných skutečností včetně označení zdravotnického zařízení a data, kdy k protiprávní sterilizaci došlo. Žadatelku současně srozumitelným způsobem poučí o možnostech, jak svá tvrzení podložit, konkrétně jaké dokumenty či jiné důkazy (například svědeckými výpověďmi) může za tím účelem označit. Následně správní orgán začne v souladu se zásadami materiální pravdy a vyhledávací činit kroky ke zjištění stavu věci bez důvodných pochybností, a za tím účelem si vyžádá všechny relevantní podklady včetně zdravotnické dokumentace podle § 6 a 7 zákona č. 297/2021 Sb., případně provede svědecké výsledky za účelem ověření žadatelkou předestřených tvrzení.

Za druhé, správní orgán vyhodnotí obstarané podklady a posoudí, zda jsou předpoklady pro přiznání peněžité dávky podle zákona č. 297/2021 Sb. naplněny. V situaci, kdy i přes učiněné kroky nelze dospět k jednoznačnému závěru z důvodu, že zdravotní dokumentace žadatelky neexistuje nebo je zjevně nedůvěryhodná, bude nutné zabývat se s ohledem na důkazní nouzi žadatelky tím, zda jsou jí předestřená tvrzení plausibilní a hájitelná. O jaké indicie vypovídající o hájitelnosti tvrzení se může jednat, bude záležet vždy na okolnostech konkrétní věci. Podle názoru NSS se však v zásadě může jednat o cokoli, co bude svědčit ve prospěch žadatelčiných tvrzení (např. vysvětlení žadatelky, její osobní a rodinná situace, chování v minulosti, jí předložené doklady, jiné známé skutečnosti atd.). Pokud tyto indicie svědčí pravděpodobnosti, že k nezákonné sterilizaci žadatelky mohlo skutečně dojít tak, jak tvrdí, bude s ohledem na její důkazní nouzi nutné považovat žádost za oprávněnou, ledaže správní orgán prokáže, že tomu tak být nemohlo (tedy že žadatelka nepodstoupila sterilizaci, ta nebyla nezákonná, nedošlo k ní v rozhodném období, případně že v řízení zjištěné indicie, jinak svědčící o možné nezákonné sterilizaci, mají jiné racionální vysvětlení). Hájitelností tvrzení žadatelek se nicméně správní orgán musí vždy dostatečně zabývat, přičemž za účelem jejího ověření musí postupovat v souladu se zásadou materiální pravdy, dalšími zásadami správního řízení a se zřetelem k účelu zákona č. 297/2021 Sb. Svůj závěr musí správní orgán dostatečně odůvodnit. Úvaha správního orgánu podléhá soudnímu přezkumu v plném rozsahu.

Uvedené pro správní orgány znamená, že k zamítnutí žádosti o peněžitou částku za protiprávní sterilizaci z důvodu neprokázání naplnění hmotněprávních podmínek nároku mohou přistoupit ve třech případech. Za prvé, pokud správní orgán obstará zdravotnickou dokumentaci, z níž zjistí, že ke sterilizaci žadatelky buď nedošlo, nebo ta nebyla protiprávní (typicky byla provedena na základě jejího nezpochybnitelného informovaného souhlasu), a současně nic nebude nasvědčovat nedůvěryhodnosti takové zdravotnické dokumentace. Druhým případem zamítnutí žádosti poté bude situace, kdy i navzdory neexistenci zdravotnické dokumentace nebudou tvrzení žadatelky o peněžitou částku na první pohled hájitelná a pokud správní orgán ani přes případné vlastní kroky ke zjištění stavu věci nezjistil nic, co by nasvědčovalo jejich důvěryhodnosti. Konečně třetím případem zamítnutí žádosti poté bude situace, kdy žadatelka sice předestře hájitelná a na první

pohled pravděpodobná tvrzení, správní orgán je však zpochybní a prokáže, že existuje jiné objektivní vysvětlení popsanych dějů a skutečností.

Promítnuto do nyní projednávané věci, východisko pro její posouzení je fakt, že zdravotnická dokumentace žalobkyně byla již skartována (srov. str. 2 napadeného rozhodnutí). NSS nicméně považuje tvrzení žalobkyně, podpořené dokumenty dodanými v řízení o rozkladu, které měl žalovaný vzít v potaz, s ohledem na v řízení předestřené indicie za hájitelná. Tyto indicie, které ve svém souhrnu vytvářejí důvěryhodný a pravděpodobný popis minulých událostí, žalovaný v dosavadním řízení nevyvrátil.“

31. Žalobkyně při výslechu v rámci správního řízení mimo jiné uvedla, že měla dvě dcery a „další porod císařským řezem. 16. jsem byla v poradně, termín jsem měla 25. ledna. V předvečer porodu mi řekli, že mi provedou císařský řez. Ráno mě odvezli na chirurgii. Dr. J. mi řekl, že mi je X, udělají mi císařský řez a musí mi podle paragrafů udělat sterilizaci. Nikdo se mě nezeptal, zda o to vůbec stojím. Oba lékaři, kteří u toho byli, už jsou mrtví. Za čtyři měsíce mi zemřela dcera. Zemřela v květnu. Poté jsem jela za Dr. U., aby mě té sterilizace zbavil. Ale on se odstěhoval do Prahy. Krátce poté jsem měla menopauzu. Měli mě informovat. Lékař mi řekl, že mě bude sterilizovat, neměla jsem možnost nesouhlasit. Už jsem byla pod vlivem utišujících léků.“ Na dotaz správního orgánu „Dali vám něco podepsat?“ žalobkyně odpověděla „Ne, s otci jsme mluvili přes okno. Přes okno jsem muži řekla, že mě sterilizovali.“ Na otázku právního zástupce žalobkyně „Kdy vám bylo oznámeno, že vám provedou sterilizaci?“ žalobkyně odpověděla: „Až na porodním sále. Řekl mi to doktor J. Dr. J. se na nic neptal, postavil mě před hotovou věc. Dr. J. mě rodil i poprvé. To bylo na Nový rok a byl opilý.“ K dotazu právního zástupce žalobkyně „Plánovali jste další dítě?“ žalobkyně odpověděla: „Ano, mě měla maminka ve 42 letech.“
32. Druh žalobkyně R. V. před správním orgánem mimo jiné vypověděl, že „v roce 1989 se jim (jemu a žalobkyni – pozn. soudu) mělo narodit dítě, na které se těšili, toto dítě zemřelo. Díky sterilizaci nemohli mít spolu dítě. Nikdo se jich na nic předem neptal. Doktorů se rozhodnuli udělat sterilizaci z důvodu, že paní bylo X let a rodila třikrát. Pan doktor byl špatný člověk, při prvním porodu žalobkyně byl opilý.“ K dotazu správního orgánu „Víte, za jakých okolností ke sterilizaci došlo?“ pan V. odpověděl: „Vím to jen zprostředkovaně, jela do nemocnice, kde rozhodli lékaři, že budou rodit císařským řezem, při operaci paní řekli, že ji sterilizují. Nebyla tam dohoda, paní s tím nesouhlasila.“ Na otázku „Mluvil jste s lékaři?“ svědek odpověděl: „Nedalo se s nimi mluvit. Byl jsem rád, že se nám narodila holčička, tak jsme věci brali jinak, ale udělali jí to neoprávněně. Před sterilizací nebyla komise, nepodepsala, že s tím souhlasí. Nikdo se nás na nic neptal. Já jsem o tom nevěděl.“ Na otázku, zda má děti, odpověděl: „Sám děti nemám, za každou cenu jsme chtěli dítě, ale nešlo to. Plánovali jsme ještě děti.“
33. Z právě uvedeného (i ve spojení s dalšími podáními žalobkyně) vyplývá, že žalobkyně předložila věrohodný popis okolností její sterilizace, přičemž tento byl podepřen mimo jiné výslechem jejího partnera. Soud tedy s ohledem na shora citované závěry Nejvyššího správního soudu shrnuje, že žalobkyně ve správním řízení předložila hájitelné (plausibilní) tvrzení, že k provedení sterilizace došlo v rozporu s právem, které se snažila prokázat všemi jí dostupnými důkazními prostředky (Zpráva, odpověď nemocnice na žádost o kopii zdravotnické dokumentace, účastnický výslech žalobkyně a R. V. a svědecké prohlášení žalobkyně a R. V.). Zdravotnická dokumentace nebyla v posuzované věci k dispozici a ani z jiných částí správního spisu nevyplývá, že by žalobkyně o provedení sterilizace požádala a že by byly naplněny další požadavky zákona k jejímu provedení.

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

34. Správním orgánům se tvrzení žalobkyně, že o provedení sterilizace nepožádala a že sterilizace byla provedena bez jejího souhlasu, nepodařilo věrohodně vyvrátit. K vyvrácení konkrétních tvrzení žalobkyně vznesených ve správním řízení i žalobě zcela jistě nepostačuje lakonické tvrzení ministra, že „žadatelčina tvrzení nejsou zcela přesná“ (bez jakékoliv konkretizace), nebo že „jí vylíčený skutkový stav neodpovídá obvyklému chodu věci ve zdravotnickém zařízení, a to dokonce ani v osmdesátých letech, tj. že pacientka byla uspána a bez jediného slova odvezena na sál k provedení operace, tím spíše, když operátorem i lékařem v těhotenské poradně byl dle slov žadatelky stejný lékař“. Předně žalovaný přesně neoznačil, která část tvrzení žalobkyně je nepřesná. Jeho obecné tvrzení k vyvrácení konkrétních tvrzení žalobkyně stačit nemůže.
35. Už vůbec pak nelze brát v potaz konstatování žalovaného, že tvrzení žalobkyně neodpovídá „obvyklému chodu věci ve zdravotnickém zařízení.“ Právě tato skutečnost byla důvodem pro samotné přijetí zákonné úpravy, která reagovala na situace, k nimž v první řadě vůbec ve zdravotnických zařízeních nemělo docházet (a přesto k nim docházelo). Reaguje-li tedy samotná zákonná úprava na zjevně nezákonné postupy, k nimž v inkriminované době ve zdravotnických zařízeních, a to nikoliv ojediněle, docházelo, je shora citované tvrzení žalovaného přinejmenším nevhodné.
36. Nejvyšší správní soud ve shora citovaném rozsudku ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65 dovedl, že správní orgány mohou k zamítnutí žádosti o peněžitou částku za protiprávní sterilizaci z důvodu neprokázání naplnění hmotněprávních podmínek nároku „přistoupit ve třech případech. Za prvé, pokud správní orgán obstará zdravotnickou dokumentaci, z níž zjistí, že ke sterilizaci žadatelky buď nedošlo, nebo ta nebyla protiprávní (typicky byla provedena na základě jejího nezpochybnitelného informovaného souhlasu), a současně nic nebude nasvědčovat nedůvěryhodnosti takové zdravotnické dokumentace. Druhým případem zamítnutí žádosti poté bude situace, kdy i navzdory neexistenci zdravotnické dokumentace nebudou tvrzení žadatelky o peněžitou částku na první pohled hájitelná a pokud správní orgán ani přes případné vlastní kroky ke zjištění stavu věci nezjistil nic, co by nasvědčovalo jejich důvěryhodnosti. Konečně třetím případem zamítnutí žádosti poté bude situace, kdy žadatelka sice předestře hájitelná a na první pohled pravděpodobná tvrzení, správní orgán je však zpochybní a prokáže, že existuje jiné objektivní vysvětlení popsanych dějů a skutečností.“ (podtržení doplněno soudem). V nyní posuzovaném případě žalobkyně předestřela hájitelné a pravděpodobné tvrzení, správní orgány nicméně její tvrzení relevantně nezpochybnily, tedy v tomto ohledu nezjistily ve smyslu § 3 správního řádu skutkový stav, který by odůvodňoval nevyhovění žádosti žalobkyně. Je tudíž nutno dospět k závěru, že sterilizace žalobkyně byla provedena v rozporu s právem ve smyslu § 3 odst. 1 ve spojení s odst. 2 zákona č. 297/2021 Sb.
37. Protože soud dospěl k závěru, že žaloba je důvodná, prvním výrokem rozsudku podle § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. napadené rozhodnutí pro nezákonnost zrušil a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení. V něm žalovaný žádost znovu posoudí, přičemž bude vázán výše vysloveným právním názorem soudu, že u žalobkyně došlo ke sterilizaci v rozporu s právem ve smyslu § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. (s výhradou případných nových skutkových zjištění, z nichž by prokazatelně vyplýval opak).
38. Pro úplnost soud dodává, že neshledal napadené rozhodnutí (ve spojení s prvostupňovým rozhodnutím) nepřezkoumatelným. Ministr se v jeho odůvodnění vyjádřil k námitkám žalobkyně a jednoznačně z něj vyplývá závěr (ač nesprávný), že rozklad byl zamítnut

z důvodu, že žalobkyně neprokázala protiprávnost jí provedené sterilizace, i když ji tížilo důkazní břemeno. Tuto úvahu lze soudně přezkoumat, jak ostatně soud učinil výše.

39. Za splnění podmínek uvedených v § 51 odst. 1 s. ř. s. soud o žalobě rozhodl bez nařízení ústního jednání. Jednání nebylo zapotřebí nařizovat ani za účelem doplnění dokazování, neboť o žalobě bylo možné rozhodnout na základě obsahu správního spisu, jímž se v řízení před správními soudy důkaz neprovádí.
40. Žalobkyně měla ve věci z procesního hlediska úspěch. Soud jí proto v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 věta první s. ř. s. druhým výrokem rozsudku přiznal právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů řízení. Jelikož je řízení o předmětné žalobě osvobozeno od soudních poplatků, spočívají náklady řízení žalobkyně a) v odměně advokáta za tři úkony právní služby (převzetí a příprava zastoupení, sepsání žaloby, sepsání repliky), přičemž sazba odměny za jeden úkon právní služby (§ 7, § 9 odst. 4 písm. d) a § 11 odst. 1 písm. a) a d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“) činila dle advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2024 3 100 Kč a ve znění účinném od 1. 1. 2025 (§ 7, § 9 odst. 5 a § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu) činí 4 620 Kč. Vzhledem k tomu, že první dva úkony byly učiněny do 31. 12. 2024 a jeden po 1. 1. 2025, celková odměna za úkony právní služby činí 10 820 Kč; b) ve třech paušálních částkách (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu), jejichž sazba činila do 31. 12. 2024 300 Kč a od 1. 1. 2025 činí 450 Kč (za paušální částky tedy žalobkyni náleží 2 x 300 Kč + 450 Kč; celkem 1050 Kč); c) v DPH ve výši 2 493 Kč (§ 57 odst. 2 s. ř. s.). Celková výše nákladů, které žalobkyni v tomto řízení vznikly, tak činí 14 363 Kč. Soud proto druhým výrokem rozsudku uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení v uvedené výši, a to ve stanovené lhůtě k rukám jejího právního zástupce advokáta JUDr. Bc. Martina Fejfárka (§ 149 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s.).

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud. Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie. Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud.

Praha 20. února 2025

Mgr. Martin Kříž v. r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.